

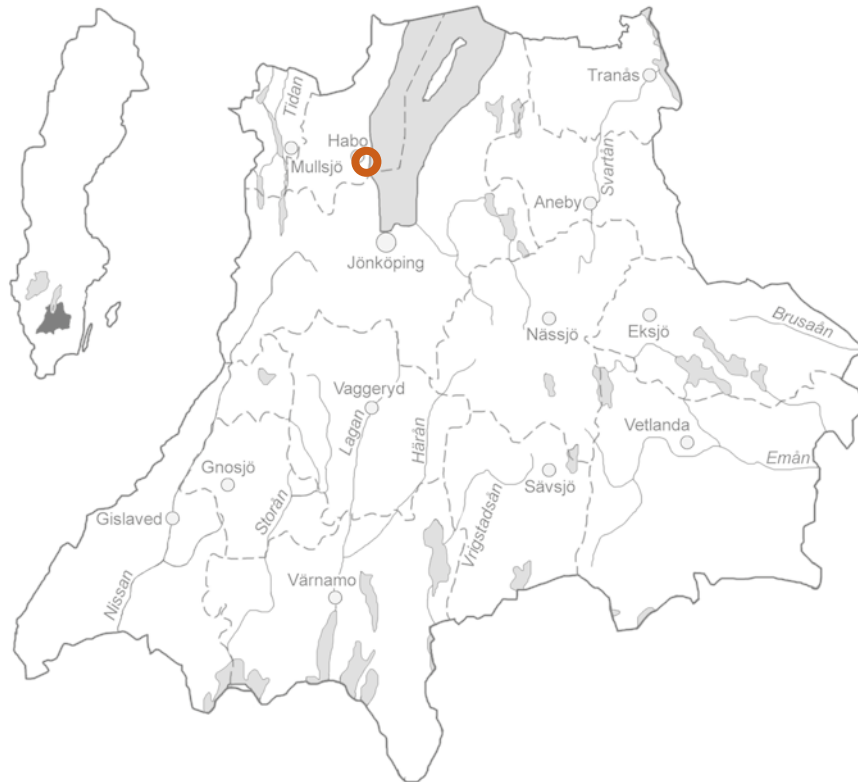
Ledningsschakt genom ett gravfält med domarringar

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning, inom del av L1972:4809, gravfält, inför ledningsdragnings inom fastigheten Bränninge 3:20, Habo socken och kommun, Jönköpings län

Ledningsschakt genom ett gravfält med domarringar

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom del av fornlämning L1972:4809, gravfält, inför ledningsdragning inom fastigheten Bränninge 3:20. Habo socken och kommun, Jönköpings län

Jönköpings läns museums dnr: 2024-234
Länsstyrelsens dnr: 431-5677-2024

Rapport, foto och ritningar: Susanne Haltiner Nordström
Rapportgranskning: Mikael Nordström
Grafisk mall: Anna Stålhammar
Distribution: Digital pdf

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jonkopingslansmuseum.se

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr I2018/00079.

ISSN: 1103-4076

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2024

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	7
Metod och målsättning	7
Fornlämnings- och kulturmiljö	7
Resultat	9
Fynd	10
Administrativa uppgifter	11
Referenser	12
Arkiv	12
Tryckta källor och litteratur	12

DEN UPDRAGSARKEOLOGISKA PROCESSEN

Uppdragsarkeologin regleras av 2 kap. 10–14§§ i Kulturmiljölagen samt genom allmänna råd och föreskrifter. Arkeologiska uppdrag indelas i flera etapper: arkeologisk utredning, förundersökning och undersökning. Processen syftar i första hand till att bevara fornlämningarna, vilket är grundtanken i kulturmiljölagen.

Arkeologisk utredning

Arkeologisk utredning brukar göras i två steg. Den första etappen, steg 1 (AU1), innebär att befintlig kunskap i form av arkivmaterial, äldre handlingar och historiska kartor samt litteratur och uppgifter om tidigare undersökningar sammanställs med syfte att se om fornlämningar berörs av arbetsföretaget. Därtill görs en fältinventering i syfte att lokalisera tidigare okända fornlämningar. Steg 2 (AU2) utgör den del som innebär markingrepp i form av sökschakt med grävmaskin och provrutsgrävning. Om det konstateras förekomst av fornlämningar så kan dessa, om de inte kan bevaras, gå vidare till en arkeologisk förundersökning.

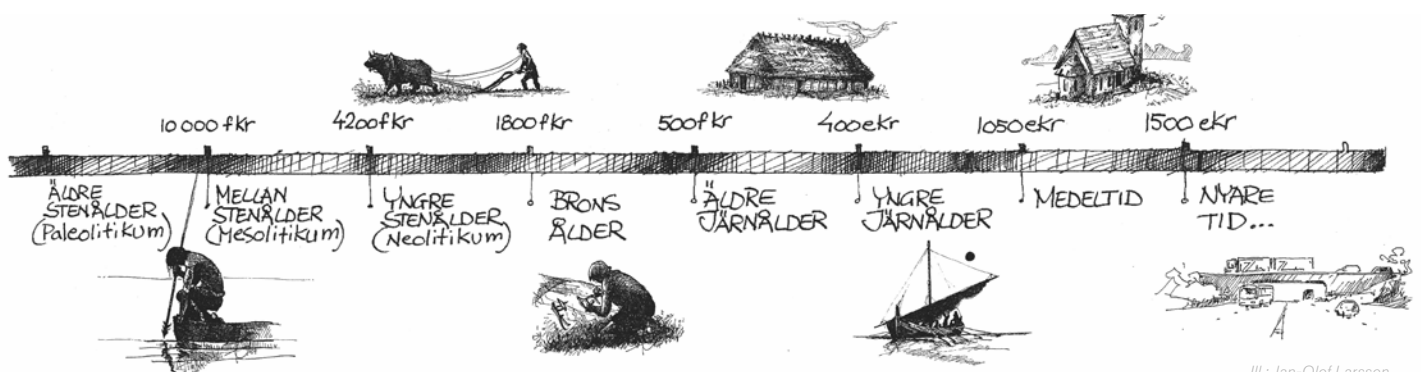
Arkeologisk förundersökning

En arkeologisk förundersökning (FU) syftar till att fastställa och beskriva fornlämningens karaktär, datering, utbredning och komplexitet samt att ta till vara fynd. Resultaten ska kunna ligga till grund för länsstyrelsens bedömning av kunskapspotentialen inför kommande beslut om tillstånd till ingrepp i en fornlämning. Förundersökningen ska också ge underlag för företagarens (exploatörens) vidare planering. Om fornlämningen efter förundersökning bedöms vara välbevarad och ha vetenskaplig potential går det vidare till nästa steg i processen - en arkeologisk undersökning.

Arkeologisk undersökning

En arkeologisk undersökning (UN) utförs med anledning av att en fornlämning behöver tas bort. Syftet med en arkeologisk undersökning är att dokumentera en fornlämning, ta till vara fornynd, rapportera och förmedla resultaten för att skapa kunskap av relevans för myndigheter, forskning och allmänhet. Dokumentationsmaterialet och fynden ska bevaras för framtiden samt tolkas vetenskapligt och infogas i ett kulturhistoriskt sammanhang. Undersökningen innebär att hela eller delar av fornlämningen slutgiltigt tas bort. Efter att fornlämningen tagits bort är marken fri att exploatera ur fornlämningssynpunkt.

Mer information om den uppdragsarkeologiska processen finns på Riksantikvarieämbetets hemsida.

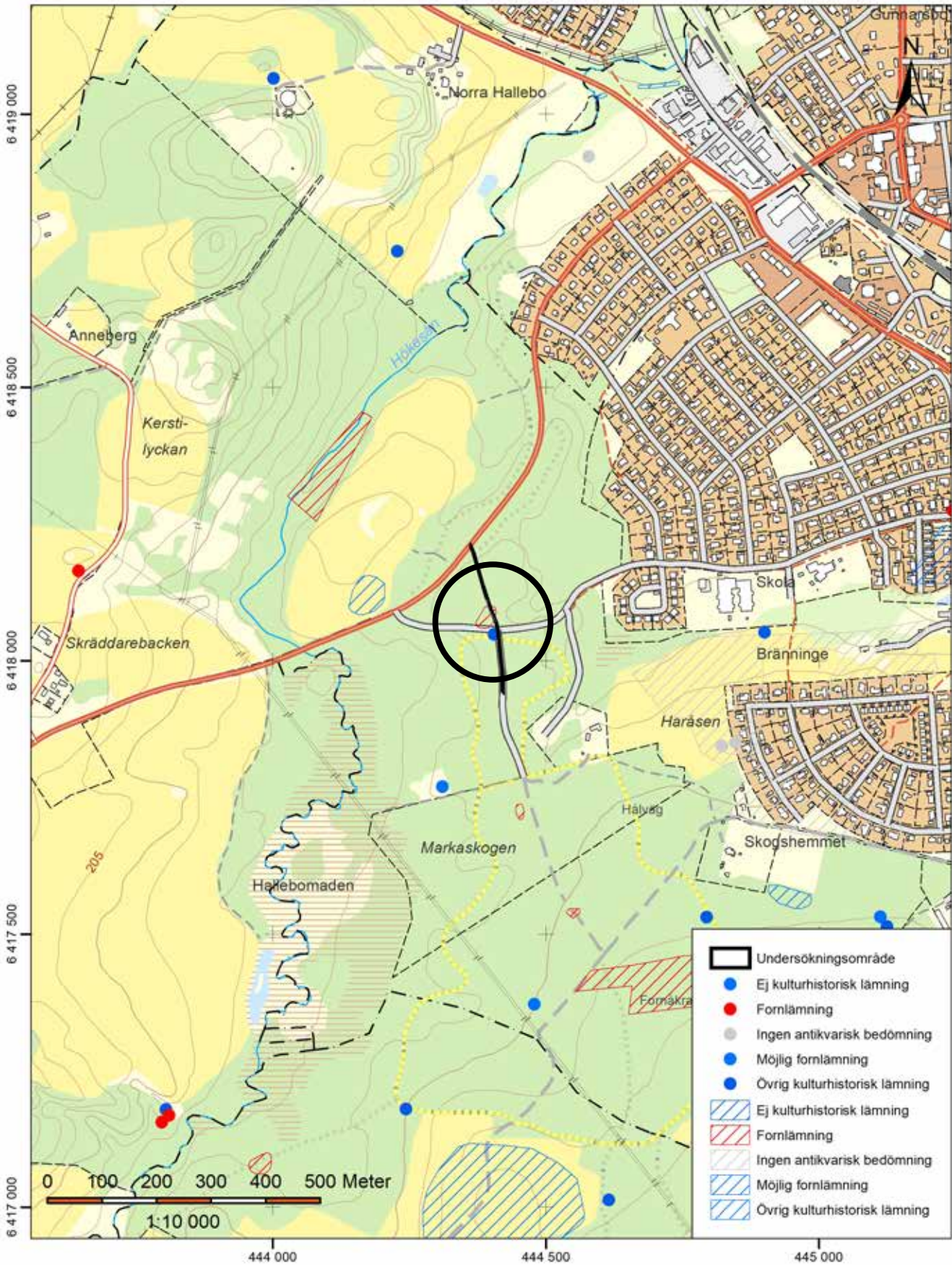
Sammanfattning

I mitten av november 2024 drogs ett schakt i den väg som löper genom gravfältet L1972:4809, bestående av cirka 10 domarringar. Gravfältet var skadat sedan tidigare av två brukningsvägar i den norra och södra delen. Längs med den södra vägen har även en grustäkt skadat flera domarringar.

Anledningen till undersökningen var att en elledning skulle grävas ner i den mindre väg som gick genom norra delen av gravfältet. Schaktet var 50 meter långt och 0,6 meter brett. Överst på vägen låg sentida hårdgörande material i form av bland annat grus, sten, tegel och tegelpannor. Hjulspår och rester efter den första stigen syntes 0,2 meter under fyllnadslagren. Den orörda sanden i undergrunden framkom på ett djup av 0,4 meter. Inga rester efter begravningar eller var stenar i domarringarna kan ha stått, kunde ses under schaktningen. Botten på schaktet var 0,7 meter under marknivån med den gula orörda sanden.

I sträckan över den större vägen i söder, borrades elledningen ner under mark så att trafikstörningar undveks. Vid övervakningen av borrhningarna syntes inte heller något av antikvariskt intresse.

Inga ytterligare arkeologiska insatser anses krävas inom undersökningsområdet.

Figur 1. Utdrag ur ekonomiska kartans blad 64E 1eN. Den svarta cirkeln markerar undersökningsområdet. Skala 1:10 000.

Inledning

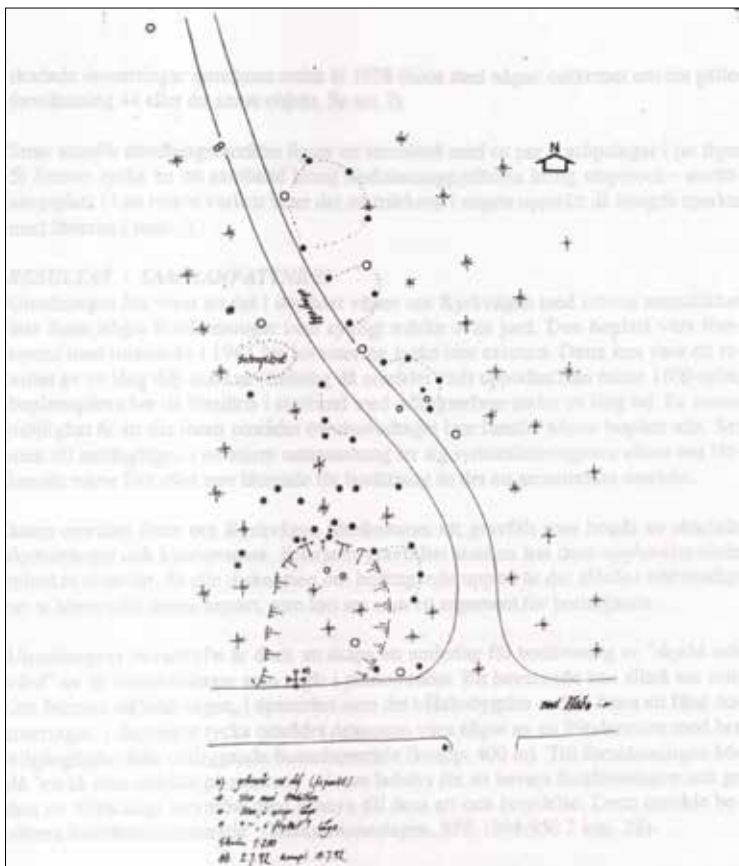
Under två dagar i mitten av november utförde Jönköpings läns museum en arkeologisk schaktningsövervakning inom del av fornlämning L1972:4809, gravfält. Anledningen var att en elledning skulle läggas ner i mitten av den mindre väg som löper genom gravfältet, se figur 1. Sträckan som ingick i undersökningsområdet var cirka 50 meter genom den norra delen av gravfältet. Uppdragsgivare var Habo Energi AB och fält- och rapportansvarig var Susanne Haltiner Nordström.

Metod och målsättning

Genom schaktningsövervakningen skulle eventuella lämningar i form av nedgrävningar efter gravar eller stenar fångas upp. Trots att flera stenar har flyttats från domarringarna så syns att minst två har berörts av vägen, se figur 4. Ett smalt schakt på cirka 0,6 meters bredd skulle dras i vägen ner till ett djup av 0,7 meter.

Fornlämnings- och kulturmiljö

Gravfältet var känt sedan tidigare och består av cirka 10 domarringar och ett antal klumpstenar. Det är cirka 50 meter långt och 30 meter brett. Domarringarna är 4,5–8 meter i diameter men de flesta är skadade så storleken är osäker. Gravfältet är skadat av både grustäkt och brukningsväg i den södra delen, se figur 4.

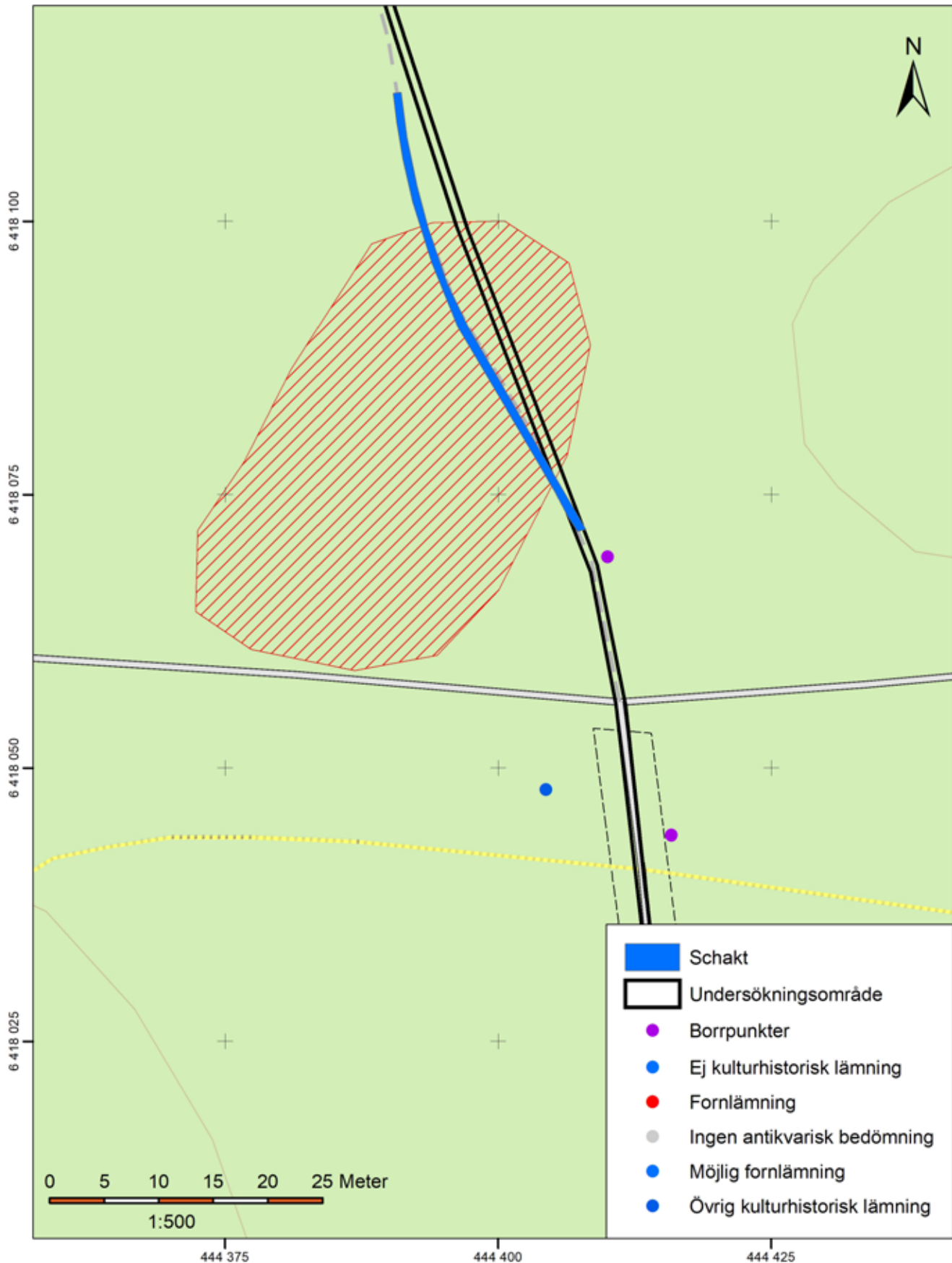

Figur 2. Ann-Marie Nordman letar efter domarringar på den östra sidan av vägen. Foto från norr.

Figur 3. Delvis flyttade stenar i den västra kanten vid infarten till den norra vägen. Dessa kan inte hittas på gravkartan från 1992 och har troligen flyttats efter detta tillfälle. Foto från öster.

Figur 4. Gravfältskarta med de skadade domarringarna där de svarta prickarna markerar läge för stenar. Vissa mönster kan anas, se streckad linje. De ofyllda stenarna betraktas som flyttade. Efter Berglund 1992.

Figur 5. Karta över schaktet genom gravfältet L1972:4809 markerat med blått. Den blåa pricken söder om vägen utgör plats med tradition, enligt sägen kallad stupstocken. Skala 1:500.

Figur 6. Här syns schaktet som drogs vid undersökningen. Den sandiga undergrunden framkom på ett djup av 0,4 meter men schaktet grävdes ner till kabeldjupet 0,7 meter. Foto från söder.

Genom gravfältets nordöstra del löper en mindre väg och det var i denna som ledningskabeln skulle grävas ner, vilket föranledde den arkeologiska schaktningsövervakningen. Störningarna gjorde det svårt att se de kraftigt övertorvade och bitvis flyttade stenarna i domarringarna. Vid vägen i söder har ett antal stenar flyttats och ställts på rad vid den västra kanten, se figur 3.

År 1992 genomfördes en arkeologisk utredning i området av Skaraborgs länsmuseum (Berglund 1992). Anledningen var att det fanns planer på bostadsbebyggelse. Inga fornlämningar framkom, men i samband med utredningen karterades också gravfält L1972:4809 (RAÄ-nr Habo 44), se figur 4.

Resultat

Schaktet var cirka 50 meter långt och 0,6 meter brett. Vägytan har hårdgjorts med hjälp av grus, tegel, tegelpannor, kakel och småsten. Under de påförda lagren syntes i den gula sanden att vägen börjat som en stig för att övergå till en väg med hjulspår, se figur 7. Hjulspåren har efterhand tryckt ner sanden på sidorna och man har fått börja fylla på för att hålla vägen farbar. Den orörda gula sanden kom på ett djup av 0,4 meter.

Figur 7. Hjulspåren i vägen syns här i kanterna av schaktet, med den ljusa sanden från undergrunden mitt emellan. Foto från öster.

Figur 8. Borrningen av elledningen under den större vägen har börjat i den norra änden. Foto från söder.

Inga mörkfärgningar efter gravgömmor eller rester efter stenlyft, där större stenar kan ha stått innan de flyttats på grund av vägen, framkom. I den södra delen, mot den större vägen, var lagret med påfört sentida material kraftigare, cirka 0,1 meter tjockt, och här hade man även använt kakelplattor i toppen.

Under den större vägen i söder, valde man att borra ner elledningen så att minimal störning i trafiken skulle uppstå. Punkterna för borrningen kan ses på figur 5 som lila punkter. De båda punkterna för borrhålen låg cirka 12 meter från väggkanten åt både norr och söder, se figur 8. Vid övervakningen av borrningarna framkom inte heller några lämningar klassade som fornlämningar.

Fynd

Inga fynd framkom i undersökningen.

Utvärdering av undersökningsplan

Målsättningen med undersökningen var att se om ledningsdragningen skulle komma att beröra begravingar inom gravfältet. Dessa hade skadats redan vid tidigare vid anläggandet av vägen. Inga ytterligare gravar eller lämningar påträffades inom schaktet. Lagskydd kvarstår dock för fornlämningen L1972:4809, gravfält.

Figur 9. Översiktbild över delar av en skadad domarring, vägen och grustakten i söder som orsakat skador på flera gravarna. Foto från öster.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 431-5677-2024
Länsstyrelsens beslutsdatum: 2024-09-04
Jönköpings läns museums dnr: 2024-234
Uppdragsgivare: Habo Kraft AB
Rapportansvarig: Susanne Haltiner Nordström
Rapportgranskning: Mikael Nordström
Fältpersonal: Susanne Haltiner Nordström
samt Ann-Marie Nordman och
Anna Ödéén (kontroll av borrh-
punkter)
Fältarbetstid: 2024-11-07 samt 2024-11-15
Län: Jönköpings län
Kommun: Habo kommun
Socken: Habo socken
Församling Habo
Fastighetsbeteckning: Bränninge 3:20
Koordinater: N6418075 E444440
Koordinatsystem: Sweref 99 TM
Höjdsystem: RH 2000
Undersökningsyta: 50 m²
Fornlämningsnummer: L1972:4809
Fornlämningstyp: Gravfält
Tidsperiod: 200–600 e.Kr

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Arkiv

Antikvarisk-topografiska arkivet, Stockholm (ATA)

Handlingar rörande L1972:4809, gravfält Bränninge 3:20.

Jönköpings läns museum (JLM)

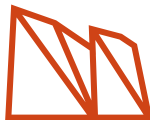
Riksantikvarieämbetet, Stockholm (RAÄ)

Kulturmiljöregistret, Forsök: <https://app.raa.se/open/forsok/>

Tryckta källor och litteratur

Berglund, Anders. 1992. *Arkeologisk utredning 1992 inom Bränninge 3:12, Habo socken och kommun, Västergötland*. Skaraborgs länsmuseum Rapport 1992:25

Genom gravfältet L1972:4809 i Bränninge skulle en elkabel grävas ner i en befintlig skogsväg. En arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning gjordes för att se om lämningar efter begravningar som ingått i domaringarna kunde ses. Efter schaktningen kunde konstateras att inga lämningar som kunde klassas som fornlämningar framkom.

Arkeologisk rapport 2024:42
JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM